Journal of Psychological Achievements (Journal of Education & Psychology)
Spring & Summer, 2019, *26*(1)
Serial Number 20, 79-94
Rcceived: 18 Mar 2019
Accepted: 25 Jun 2019
DOI: 10.22055/psy.2019.28953.2305

Causal relationship of religiosity and spirituality with psychological adjustment with mediating attachment to god in students of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences

Sirous Allipour*

Introduction

Needing calmness and security is a concern which accompanies man all the time never leaving him. One way, from among the ways in harmony with human nature which helps him achieve calmness and satisfaction, is religion and connection with God. Religion and spirituality are among factors which are effective for mind health. Past studies have shown that this relation is under the influence of some mediatory factors. The aim of the present study is testing causal relationship of religiousness and spirituality with psychological adjustment regarding the mediatory role of attachment to God.

Method

The present study is a non-experimental, correlational design. In researches aiming at testing a model of interrelationships among different variables, structural equation modeling is used. The statistic sample in this research included all the students of Jundishapur University in Ahvaz studying in the second term of school year 2014. From 144 students, 62 boys and 82 girls were randomly selected for the proposed model. The tools used in the study were The Daily Spiritual Experience Scale (2002), The Age Universal I-E Scale-12 (1990), The Short Depression-Happiness Scale (2004), Attachment to God Scale (2003), Attachment to God Inventory (2004) and Satisfaction with Life Scale (1985). The present research showed that these tools had suitable validity and reliability to measure variables of the research model.

---

* Associate Professor, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. *Corresponding Author*: sirousalipour1334@gmail.com

Results

The findings of the research showed that the model fitted suitably with the data. Also, the indirect analysis results showed that anxiety attachment - not other attachments to God- is in relation with spirituality and religiousness and the mediatory variable of psychological adjustment. The other finding showed the significant relationship of religiousness and high positive spirituality with attachment to God.

Discussion

Spirituality seeks for experience, holiness, spirituality, final meaning, higher consciousness and supernatural dimension. This need for closeness and holiness puts man in the situation of connection and closeness to God. Finally, there were differences between boys' and girls' satisfaction of life, attachment to God, and personal external orientation. Girls were higher than boys in terms of life satisfaction, external religious orientation, avoidance attachment and security attachment and boys are higher than girls in terms of anxiety attachment.

Keywords: religiosity, spirituality, psychological adjustment, attachment to god

تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۱۲/۲۷
تاریخ پذیرش مقاله: ۹۸/۰٤/۰٤

مجله دست آوردهای روان‌شناختی
(علوم تربیتی و روان‌شناسی)
دانشگاه شهید چمران اهواز، بهار و تابستان ۱۳۹۸
دوره‌ی چهارم، سال ۲٦، شماره‌ی ۱
ص‌ص: ۹٤-۷۹

رابطه‌ی علّی مذهبی بودن و معنویت با سازگاری روانشناختی با میانجی‌گری دلبستگی به خدا در دانشجویان دانشگاه جندی شاپور اهواز

سیروس عالیپور *

چکیده

هدف پژوهش حاضر آزمون مدل رابطه علّی مذهبی بودن و معنویت با سازگاری روانشناختی با توجه به نقش واسطه‌ای دلبستگی به خدا می‌باشد. براین اساس، ۱٤٤ نفر (۸۲ دختر و ٦۲ پسر) از دانشجویان دانشگاه جندی شاپور اهواز به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش شامل مقیاس تجربه معنوی روزانه (۲۰۰۲)، مقیاس درونی-بیرونی عصر جهانی (۱۹۹۰)، مقیاس کوتاه افسردگی-شادکامی (۲۰۰٤)، مقیاس دلبستگی به خدا (۲۰۰۳)، سیاهه دلبستگی به خدا (۲۰۰٤) و مقیاس رضایت از زندگی (۱۹۸۵) بود. برازندگی مدل پیشنهادی از طریق الگویابی معادلات ساختاری آزمون شد. اثرات غیرمستقیم نیز با استفاده از روش بوت‌استراپ مورد سنجش قرار گرفت. یافته‌ها نشان دادند که رابطه مذهبی بودن و معنویت با سازگاری روانشناختی از طریق متغیر میانجی دلبستگی به خدا برقرار بوده است. همچنین، الگوی پیشنهادی از برازش خوبی بهره‌مند بوده و سازگاری روانشناختی از طریق مذهبی بودن، معنویت و دلبستگی به خدا پیش‌بینی و تبیین شده است (GFI =۰/۹۳) و (RSMEA =۰/۰۲).

کلید واژگان: مذهبی بودن، معنویت، سازگاری روانشناختی، دلبستگی به خدا

* دانشیار، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
sirousalipour1334@gmail.com

مقدمه

نیاز به آرامش و امنیت دغدغه‌ای است که در تمام دوران و جوامع با انسان همراه بوده است و هرگز از وی زایل نشده است. از جمله روش‌هایی که در هماهنگی با فطرت انسان به او در دستیابی به آرامش و رضایت در زندگی یاری می‌نماید مذهب و ارتباط با خدا است. هم افراد مذهبی و هم غیرمذهبی دچار مشکل و رنج می‌شوند. افرادی که احساس عدم کفایت در کنترل استرس‌زاهای زندگی می‌کنند معمولاً از منابعی در زندگی بهره‌مند می‌شوند. این منابع شامل سایر مردم (خانواده، دوستان، همکاران و ....)، مذهب و معنویت (برای مثال، خدا یا نمایندگان خدا) می‌تواند باشد. آلپورت مذهب را به عنوان فلسفه وحدت بخش زندگی معرفی می‌کند و آن را زمینه‌ی لازم برای شکل‌گیری شخصیت سالم می‌داند. از دیدگاه آلپورت جهت‌گیری نسبت به مذهب به دو صورت جهت‌گیری درونی و بیرونی می‌باشد. جهت‌گیری مذهبی درونی، فراگیر، دارای اصولی سازمان‌یافته و درونی شده است که خود غایت و هدف است نه وسیله‌ای برای رسیدن به هدف. شخصی که جهت‌گیری مذهبی درونی دارد با مذهبش زندگی می‌کند اما کسی که جهت‌گیری مذهبی بیرونی دارد از مذهبش استفاده می‌کند. شخصی که جهت‌گیری مذهبی بیرونی دارد مذهب با شخصیت و زندگیش تلفیق نشده است، برای او مذهب وسیله‌ای برای ارضای نیازهای امنیت و مقام می‌باشد (Joules, 2007).

معنویت[1] به جست و جو، تجربه، تقدس و روحانیت، جست و جوی معنی نهایی، هشیاری بالاتر و بعد ماورایی وجود می‌پردازد. معنویت از طریق پنج کارکرد به افزایش سازگاری با محیط کمک می‌کند: اول، قابلیت تعالی فیزیکی و مادی: به ظرفیت انسان برای ورود به سطوح نامتعارف و متعالی هشیاری و نیز فراتر رفتن از محدودیت‌های جسمانی و عادی گفته می‌شود. دوم، توانایی تجربه‌ی سطوح بالایی از آگاهی: آگاهی از یک حقیقت غایی که ایجاد احساس یگانگی و وحدت می‌کند، در آن همه مرزها ناپدید می‌شوند و همه چیز در یک کل واحد یکی می‌شود. سوم، بررسی و پالایش تجربه‌های روزانه در ارتباط شخصی با احساس مذهبی و معنوی: تشخیص حضور الهی در فعالیت‌های عادی. چهارم، به کارگیری منابع معنوی در حل مشکلات زندگی: افرادی که ذاتاً مذهبی هستند راحت‌تر می‌توانند با استرس‌ها برخورد کنند،

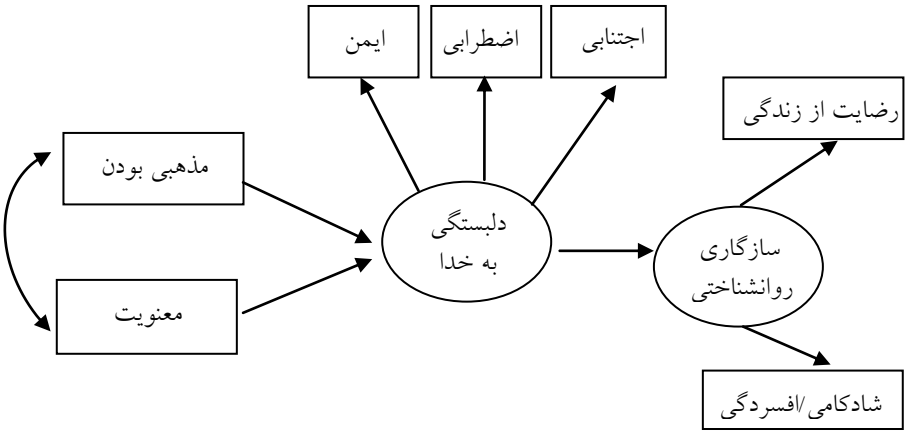
1- spirituality

این افراد بیش از سایرین در بحران‌های روحی و مشکلات معنایی برای یادگرفتن می‌یابند و از طریق این مشکلات رشد می‌کنند و پنجم، انجام اعمال پرهیزکارانه: رفتارهای درست و پسندیده‌ای مثل بخشش، سخاوت، انسانیت، شفقت و ... که از گذشته تاکنون پسندیده انگاشته شده‌اند (Emmons, 2000).

رابطه معنویت و مذهب با سلامت و سازگاری روان موضوع جدیدی نیست. در سال‌های اخیر تحقیقات بی‌شماری در ارتباط مذهب و سلامت روان انجام گرفته است. این تحقیقات به طور کلی نشان می‌دهد که یک ارتباط مثبت بین ابعاد مختلف مذهب با رضایت از زندگی و سلامت روانشناختی وجود دارد (Ellison, 1994; Hasrings, 2012; Poon Zahl & Gibson, 2012; Ellison, Bradshaw, Flannelly & Galek, 2014; Kate, Koster & Waal, 2017; Bradshaw & Kent, 2017; Counted, Possamai, McAuliffe & Meade, 2018). آن‌چه در این زمینه لازم است که بیش‌تر مورد توجه قرار گیرد تعیین ساز و کارهایی است که مذهب و معنویت را به سلامت و سازگاری روان مربوط می‌سازد. یک روشی که پژوهش‌گران برای درک رابطه مذهبی بودن، معنویت و سازگاری روانشناختی به کار برده‌اند کشف عواملی است که این رابطه را میانجی‌گری می‌کند. برای مثال، در یک نمونه از افرادی که مبتلا به افسردگی بالینی بودند، عملکرد ناامیدانه میانجی رابطه بین باورهای مذهبی و افسردگی بود (Murphy, Ciarrocchi, Piedmont, Cheston, Peyrot & Fitchett, 2000). مطالعه‌ای دیگر تأثیر غیرمستقیم جهت‌گیری‌های مذهبی درونی و بیرونی بر بهداشت روانی را که به وسیله رضایت از زندگی سنجیده شده بود، در یک گروه از مسیحی‌ها آزمود (Cohen, Pierce, Chambers, Meade, Gorvine & Koenig, 2005). نویسندگان دریافتند که مذهبی بودن درونی و بیرونی به طور غیرمستقیمی با رضایت از زندگی از طریق باورهای مربوط به اضطراب مرگ و پس از مرگ رابطه دارد. همچنین مشخص شده است که معنی‌داری زندگی میانجی رابطه مذهبی بودن و بهداشت روانی می‌باشد (Steger and Frazier, 2005). از سوی دیگر، پژوهش‌ها به رابطه دلبستگی به خدا[1] و بهداشت روانی اشاره کرده است. برای مثال، افرادی که دلبستگی ایمن به خدا داشته‌اند رضایت از زندگی بالاتر، اضطراب کمتر، افسردگی و تنهایی در مقایسه با دیگران دارند (Joules, 2007). همچنین، تحقیق Wisie, Hamid

1- God attachment

and Besaknejad (2014) نشان داده است که درمان رویکرد چندوجهی اسلامی بر سلامت معنوی و رضایت از زندگی دانشجویان دختر اثری مثبت و معنی‌دار دارد. دلبستگی به خدا به نوع رابطه ادراک شده یک فرد به خدا اشاره دارد. دلبستگی ایمن به خدا به این معنی است که یک فرد خدا را پایگاه امن و مأمن مطمئن برای اکتشاف، نزدیکی‌جویی به خدا و ترس از جدایی از خدا در نظر می‌گیرد (Sim & Loh, 2003). دلبستگی اضطرابی به خدا شامل ترس از ترک خدا، خشمگین شدن بر فقدان رابطه عاطفی با خدا و نگرانی در مورد رابطه با خدا می‌باشد، در حالی که دلبستگی اجتنابی به خدا شامل نیاز به خوداتکایی و بی‌علاقگی به صمیمیت عاطفی با خدا می‌شود (Beck & McDonald, 2004). پژوهش‌هایی در ایران در زمینه اثرات مثبت دلبستگی به خدا (برای مثال، بر رشد پس از آسیب) انجام شده است که از آن جمله می‌توان به مطالعه Ghobari Bonab, RafiKhah, and Mohajerani (2013) اشاره کرد. بر این اساس، میانجی پیشنهادی پژوهش حاضر برای رابطه معنویت و مذهبی بودن با سازگاری روانشناختی از مدل جولس، با تغییری در ابزارهای مورد استفاده برای سنجش متغیرهای مدل اقتباس شده است. سؤال اصلی که در این پژوهش مطرح می‌شود این است که آیا متغیرهای مذهبی بودن و معنویت تأثیر خود را بر سازگاری روانشناختی از طریق دلبستگی به خدا انتقال می‌دهد.

نمودار ۱. مدل پیشنهاد شده رابطه علّی مذهبی بودن و معنویت با سازگاری روانشناختی با میانجی‌گری دلبستگی به خدا

روش‌شناسی

طرح پژوهش حاضر از نوع طرح‌های غیرآزمایشی و همبستگی است. در پژوهش‌هایی که هدف، آزمودن مدلی از روابط بین متغیرها است از تحلیل مدل معادلات ساختاری استفاده می‌شود. جامعه آماری در این پژوهش شامل تمامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز که در نیمسال دوم تحصیلی ۱۳۹۳ مشغول به تحصیل بودند، می‌باشد. ۱٤٤ نفر از دانشجویان شامل ٦۲ نفر پسر و ۸۲ دختر برای آزمون مدل پیشنهادی به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند.

ابزارهای گردآوری داده‌ها

مقیاس درونی-بیرونی عصر جهانی[1]

Maltby (1999) مقیاس درونی-بیرونی عصر جهانی را که شامل ۱۲ ماده و سه بعد جهت‌گیری مذهبی درونی، جهت‌گیری مذهبی بیرونی شخصی و جهت‌گیری مذهبی بیرونی اجتماعی می‌باشد، تدوین کردند. پاسخ‌دهندگان نظر خود را در ارتباط با میزان صحیح یا غلط بودن هر ماده روی یک پیوستار سه درجه‌ای لیکرت از ۱ برای نه تا ۳ برای بله، گزارش می-کنند. در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب برای خرده مقیاس‌های جهت‌گیری درونی، بیرونی شخصی و بیرونی اجتماعی ۰/۹۱، ۰/۷۷ و ۰/٦۹ به دست آمد که پایایی این پرسشنامه را تأیید می‌کند. نتایج تحلیل عامل تأییدی نیز روایی اکثر ماده‌های آن را تأیید کرد و ماده‌های دارای بار عاملی پایین (زیر ۰/۳) جهت تحلیل مدل حذف شدند. در ضمن سازنده پرسشنامه نیز پایایی آن را تأیید کرده است.

مقیاس دلبستگی به خدا[2]

Sim and Loh (2003) را که شامل ۱٦ ماده و چهار بعد پایگاه امن[3]، خدا ماوای مطمئن[4]، نزدیکی‌جویی به خدا[5] و جدایی از خدا[6] می‌باشد، تدوین کردند. پاسخ‌دهندگان نظر خود را در

1- The Age Universal I-E Scale-12
2- Attachment to God Scale
3- haven of safety
4- God as secure base
5- seeking proximity to God
6- separation from God

ارتباط با میزان صحیح یا غلط بودن هر ماده روی یک پیوستار سه درجه‌ای لیکرت از ۱ برای کاملاً مخالف تا ٦ برای کاملاً موافق، گزارش می‌کنند. در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب برای خرده مقیاس‌های پایگاه امن، خدا ماوای مطمئن، نزدیکی‌جویی به خدا و جدایی از خدا ۰/۸۸، ۰/۹۰ و ۰/۸۹ و ۰/۸۸ به دست آمد که پایایی این پرسشنامه را تأیید می‌کند. نتایج تحلیل عامل تأییدی نیز روایی تمام ماده‌های آن را تأیید کرد. در ضمن پژوهش‌های خارج از کشور نیز پایایی آن را تأیید کرده است.

سیاهه دلبستگی به خدا[1]

Beck and McDonald (2004) را که شامل ۲۸ ماده و دو بعد دلبستگی اضطرابی و اجتنابی می‌باشد، تدوین کردند. پاسخ‌دهندگان نظر خود را در ارتباط با میزان صحیح یا غلط بودن هر ماده روی یک پیوستار هفت درجه‌ای لیکرت از ۱ برای کاملاً مخالف تا ۷ برای کاملاً موافق، گزارش می‌کنند. در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب برای خرده‌مقیاس-های دو بعد دلبستگی اضطرابی و اجتنابی ۰/۸٤ و ۰/۸٤ به دست آمد که پایایی این پرسشنامه را تأیید می‌کند. نتایج تحلیل عامل تأییدی نیز روایی اکثر ماده‌های آن را تأیید کرد و ۵ ماده دارای بار عاملی پایین (زیر ۰/۳) جهت تحلیل مدل حذف شدند. در ضمن پژوهش‌های خارج از کشور نیز پایایی آن را به روش آلفای کرونباخ و روایی آن را به روش همبسته کردن تأیید کرده است.

مقیاس رضایت از زندگی[2]

مقیاس رضایت از زندگی ساخته Diner, Oishi and Lucas (2003) و شامل ۵ ماده می‌باشد. آزمودنی‌ها شدت توافق یا عدم توافق خود را با هریک از ماده‌ها روی یک مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای از ۱ برای کاملاً مخالفم تا ۷ برای کاملاً موافقم مشخص می‌کنند. در جهت تعیین روایی مقیاس، Sheikhi, Houman, Ahadi, and Sepah Mansour (2010)، ضریب همبستگی آن را با مقیاس شادکامی آکسفورد، ۰/۷۳ به دست آوردند. در پژوهش حاضر،

1- Attachment to God Inventory
2- Satisfaction With Life Scale

ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه گردید که پایایی قابل قبول آن را نشان می‌دهد. همچنین تحلیل عامل تأییدی روایی آن را تأیید کرده است.

مقیاس کوتاه افسردگی-شادکامی[1]

مقیاس کوتاه افسردگی-شادکامی ساخته Joseph, Linley, Harwood, Lewis and McCollam (2004) و شامل ٦ ماده می‌باشد. پاسخ‌دهندگان نظر خود را در ارتباط با میزان صحیح یا غلط بودن هر ماده روی یک پیوستار چهار درجه‌ای لیکرت از ۱ برای هرگز تا ٤ برای همیشه، گزارش می‌کنند. در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ مقیاس ۰/۷۹ به دست آمد که پایایی این پرسشنامه را تأیید می‌کند. نتایج تحلیل عامل تأییدی نیز روایی تمام ماده‌های آن را تأیید کرد. در ضمن سازنده پرسشنامه نیز پایایی آن را تأیید کرده است.

مقیاس تجربه روزانه معنویت[2]

این مقیاس توسط Underwood and Teresi (2002) ساخته شده است و دارای ١٦ ماده با هدف سنجش فراوانی تجارب معنوی مثبت می‌باشد. پاسخ‌دهندگان نظر خود را در ارتباط با میزان صحیح یا غلط بودن هر ماده روی یک پیوستار پنج درجه‌ای لیکرت از ۱ برای هرگز تا ۵ برای اوقات زیادی از روز، گزارش می‌کنند. در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ مقیاس ۰/۹۲ به دست آمد که پایایی این پرسشنامه را تأیید می‌کند. نتایج تحلیل عامل تأییدی نیز روایی تمام ماده‌های آن به جز ۲ ماده تأیید کرد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی مربوط به میانگین و انحراف معیار آزمودنی‌ها در جدول ۱ و ماتریس همبستگی متغیرهای الگو در جدول ۲ آورده شده است.

با توجه به جدول ۲ تمام همبستگی‌های محاسبه‌شده موجود در جدول ۲ به جز روابط دلبستگی اجتنابی با رضایت از زندگی و شادکامی-افسردگی در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار می‌باشد.

1- The Short Depression-Happiness Scale
2- The Daily Spiritual Experience Scale

Table 1.
Descriptive Findings for Research Variables for All Subjects

Descriptive indexes Variables	Mean	Standard deviation
Satisfaction with life	19/24	6/29
Happiness-Depression	17/81	3/38
Avoiding Attachment	57/75	15/37
Anxiety Attachment	34/55	11/54
Secure Attachment	73/31	17/62
Spirituality	49/51	11/71
Religiousness	32/77	8/87

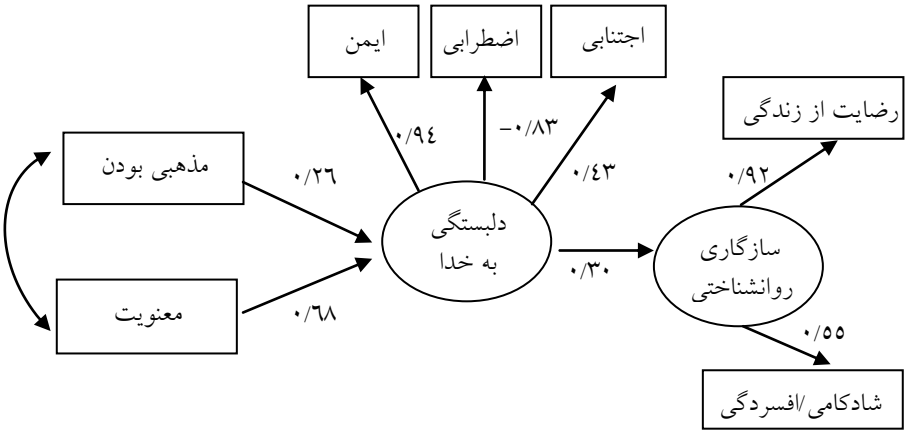
Table 2.
Correlation matrix of research variables

Variables	1	2	3	4	5	6	7
Satisfaction with life	1	-	-	-	-	-	-
Happiness-Depression	0/50**	1	-	-	-	-	-
Avoiding Attachment	0/05	0/08	1	-	-	-	-
Anxiety Attachment	-0/41**	-0/17*	-0/28**	1	-	-	-
Secure Attachment	0/30**	0/17*	0/47**	-0/77**	1	-	-
Spirituality	0/33**	0/29**	0/28**	-0/71**	0/80**	1	-
Religiousness	-	-	-	-	-	-	1

یافته‌های مربوط به برازندگی الگو

به منظور ارزیابی الگوی پیشنهادی، روش الگویابی معادلات ساختاری (SEM) و تمامی تحلیل‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS ویراست ۲۱ و AMOS ویراست ۲۱ و جهت تعیین کفایت برازندگی الگوی پیشنهادی با داده‌ها، ترکیبی از شاخص‌های برازندگی مورد استفاده قرار گرفت. نمودار ۲ مدل پیشنهادی پیش‌بینی سازگاری روانشناختی را نشان می‌دهد. در این مدل متغیر نهان سازگاری روانشناختی از رضایت از زندگی و شادکامی–افسردگی و متغیر نهان دلبستگی به خدا از دلبستگی اجتنابی، اضطرابی و ایمن تشکیل شده است. اعداد روی مسیرها و پارامترها استاندارد شده‌اند.

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، برازندگی مدل پیشنهادی بر اساس شاخص‌های برازندگی، بدون نیاز به اصلاح مدل مناسب بوده است.

نمودار ۲. مدل پیشنهادی رابطه علّی مذهبی بودن و معنویت با سازگاری روانشناختی با میانجی‌گری دلبستگی به خدا

Table 3.
Fit the proposed pattern with data based on fitness indicators

Fitness Index	X^2	df	X^2/df	GFI	AGFI	IFI	CFI	RMSEA
The proposed model	38/96	12	3/25	0/93	0/83	0/99	0/99	0/02

برای تعیین معنی‌داری روابط واسطه‌ای از روش بوت استراپ استفاده شده است. به منظور اجرای این روش، ابتدا نمره کل متغیر دلبستگی به خدا از حاصل جمع نمرات خرده‌مقیاس‌های آن (ایمن، اضطرابی و اجتنابی) محاسبه گردید و سپس تحلیل انجام شد. جدول ٤ نتایج

Table 4.
Bootstrap results of research hypotheses

Path	Data	Boot	Bias	Standard error	95% confidence level	
					Lower limit	Upper limit
Religiousness and psychological adjustment by mediating attachment to God	0/2207	0/2259	0/0051	0/1046	-0/0155	0/4100
Spirituality and psychological adjustment by mediating attachment to God	0/0805	0/0778	-0/0027	0/0861	-0/0964	0/2478

حاصل از بوت استراپ مسیرهای غیرمستقیم را به صورت کلی نشان می‌دهد. فاصله‌های اطمینان جدول ٤ حاکی از قرار گرفتن صفر در فاصله اطمینان مسیرهای غیرمستقیم و عدم معنی‌داری کلی این دو مسیر می‌باشد. در بررسی‌های جانبی این دو مسیر کلی معلوم شد که معنویت و مذهبی بودن به ترتیب با سازگاری روانشناختی با میانجی‌گری دلبستگی اضطرابی به خدا (۰/۰۳ و ۰/۰۲) رابطه دارند.

در پژوهش حاضر بین دانشجویان دختر و پسر از نظر متغیرهای رضایت از زندگی، شادکامی، جهت‌گیری مذهبی درونی، جهت‌گیری مذهبی بیرونی شخصی، جهت‌گیری مذهبی بیرونی اجتماعی، دلبستگی اضطرابی، دلبستگی اجتنابی، دلبستگی ایمن و معنویت مقایسه‌ای از طریق تی‌تست گروه‌های مستقل صورت گرفت و همان‌طور که در جدول ۵ قابل مشاهده است، بین دو جنس از نظر متغیرهای جهت‌گیری بیرونی شخصی، رضایت از زندگی و دلبستگی (ایمن، اضطرابی و اجتنابی) در سطح آلفای ۰/۰۵ تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

Table 5.
Results of the comparison of girls and boys in terms of the variables of the research using independent t-test

Variable	Groups	Mean	T statistic	Significance level	Difference in mean	Confidence interval 95%	
						Lower limit	Upper limit
Orientation of the personal exterior	Boys	9/45	-2/06	0/042	-0/98	-1/92	-0/04
	Girls	10/43					
Satisfaction with life	Boys	16/94	-4/02	0/000	-4/04	-6/03	-2/05
	Girls	20/98					
Security attachment	Boys	67/57	-2/88	0/005	-8/33	-14/05	-2/62
	Girls	76/90					
Anxiety attachment	Boys	37/18	2/42	0/017	4/62	0/86	8/40
	Girls	32/56					
Avoidance attachment	Boys	51/86	-4/22	0/000	-10/33	-15/17	-5/50
	Girls	62/20					

بحث

هدف از مطالعه حاضر بررسی میانجی‌گری دلبستگی به خدا در رابطه مذهبی بودن و معنویت با سازگاری روانشناختی بود. نتایج پژوهش حاضر را می‌توان شامل چند یافته عمده دانست:

۱. مدل از برازش مناسبی با داده‌ها برخوردار بود.

۲. دلبستگی اضطرابی و نه انواع دیگر دلبستگی به خدا در رابطه معنویت و مذهبی بودن با سازگاری روانشناختی میانجی‌گر است. بدین معنا که معنویت و مذهبی بودن مکانیزم‌های میانجی دیگری غیر از دلبستگی اجتنابی و ایمن برای اثرگذاری بر سازگاری روانشناختی دارند. دلبستگی اضطرابی شامل هیجان‌های منفی فعال‌تری مثل ترس، خشم و نگرانی است که با رضایت از زندگی و شادکامی کلی تداخل می‌کند و مربوط به وضعیتی است که احساس نیاز به رابطه صمیمانه و نزدیک با خدا شدیداً وجود دارد، در حالی که سازه دلبستگی اجتنابی به خدا به عنوان نیاز به خوداتکایی و بی‌علاقگی به صمیمیت عاطفی با خدا تعریف می‌شود، که احتمالاً از عدم آگاهی فرد و مشکلات دلبستگی در رابطه ابتدایی کودک–والد او ناشی می‌شود، به این دلیل که چنین روابطی در بزرگسالی گسترش می‌یابد و به انحاء مختلف خود را بروز می‌دهد: در روابط رومانتیک با جنس مخالف و یا در رابطه با خدا. مطابق با هرم نیازهای مزلو انسان نیازهای روانشناختی از جمله امنیت، تعلق و عشق ورزیدن دارد. در سایه معنویت و ارتباط با خدا همچون ارتباط با انسان‌های دیگر این نیازها به بهترین وجه برآوره می‌شود، در عین حال به دلیل ماهیت این ارتباط به نظر می‌رسد که از طریق ارتباط با خدا این نیازها بسیار کامل‌تر و با اعتماد و اطمینان بیش‌تری برآورده بشود. برآورده شدن این نیازها حالتی از رضایت و آرامش را در انسان ایجاد می‌کند که منطبق با خواست فطرت انسان است و به سازگاری او در رویارویی با رخدادهای گوناگون زندگی مدد می‌رساند.

۳. یافته دیگر این پژوهش ارتباط معنی‌دار و مثبت مذهبی بودن و همبستگی مثبت و بالای معنویت با دلبستگی به خدا است. معنویت به جست و جو، تجربه، تقدس و روحانیت، جست و جوی معنی نهایی، هشیاری بالاتر و بعد ماورایی وجود می‌پردازد. این احساس نیاز به تقرب و تقدس، فرد را در موقعیت ارتباط و نزدیکی‌جویی با خدا قرار می‌دهد.

٤. معنویت با مذهبی بودن رابطه دارد (۰/٦۹). به این معنی که درگیری بیش‌تر در نماز، عبادت و فعالیت‌های مرتبط با مذهب با احساس معنی‌داری و هدفمندی بیش‌تر در ارتباط است. همچنین با افزایش معنویت فرد بیش‌تر به سوی اعمال عبادی ترغیب می‌شود.

۵. بین دختر و پسر از نظر رضایت از زندگی، دلبستگی به خدا و جهت‌گیری بیرونی شخصی تفاوت وجود دارد، به این صورت که دختران از نظر رضایت از زندگی، جهت‌گیری مذهبی بیرونی شخصی (یعنی عبادت کردن برای دستیابی به آسایش و آرامش و شادی) و

دلبستگی ایمن و اجتنابی از پسران بالاتر هستند و پسران از نظر دلبستگی اضطرابی از دختران بالاتر هستند.

پژوهش‌های گذشته نشان داده‌اند که بین متغیرهای پژوهش حاضر رابطه وجود دارد. برای مثال، Rowatt and Kirkpatrick (2003) همبستگی‌های مثبت و جزئی معنی‌داری را بین دلبستگی اضطرابی به خدا و عاطفه منفی و هبستگی منفی معنی‌داری را بین دلبستگی اجتنابی به خدا و عاطفه مثبت یافتند. Gharabi, Ahmadvand, Akbari Dehghani and Zanvariyan (2008) در نمونه‌ای از ۱۰۳۲ نفر تحقیقی در ارتباط سلامت روان با جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی صورت دادند و معلوم شد که بین ابعاد سلامت روان با جهت‌گیی مذهبی درونی و افسردگی با جهت‌گیری مذهبی بیرونی رابطه وجود دارد. همچنین، تحلیل مدل رابطه بین معنویت و مذهب با سازگاری روانشناختی با میانجی‌گری دلبستگی به خدا برازش نسبتاً مناسبی را با داده‌های جمع‌آوری شده از نمونه دانشجویان نشان داده است.

محدودیت و پیشنهاد پژوهش

در این پژوهش تحلیل به کل دانشجویان تعلق دارد و لازم است این مدل در دختران و پسران به طور جداگانه آزمون شود تا تعامل این عوامل با جنسیت هم مشخص گردد. همچنین، استنباط علیتی از رابطه این متغیرها به واسطه استفاده از روش آماری معادلات ساختاری، امکان‌پذیر نمی‌باشد.

نتیجه‌گیری

دین نه تنها شامل مجموعه‌ای از باورها و سیستم فکری ویژه بلکه دارای عناصر احساسی و عاطفی می‌باشد. از این روی است که بین انسان و خالق پیوندی عاطفی برقرار می‌کند. مفهوم دلبستگی به خدا به این معنی است که انسان رویکردهای گوناگونی نسبت به رابطه عاطفی خود با خدا دارد. همین رویکردها کاملاً با چگونگی اعتقاد و عمل او در برابر خدا و دستورات مذهبی در ارتباط است. اطاعت از دستورات خداوند و در فضای معنوی قرار دادن خود، موجب کسب آرامش پایدار و اساسی در انسان می‌شود و کمک می‌کند تا در مواجهه با ناملایمات نیز به خدا پناه برد و بار روانی مشکلات را به تنهایی به دوش نکشد.

References

Beck, R., & McDonald, A. (2004). Attachment to God: The attachment to God inventory, tests of working model correspondence, and an exploration of faith group differences. *Journal of Psychology & Theology, 32*, 92-103.

Bradshaw, M., & Kent, B. V. (2017). Prayer, Attachment to God, and Changes in Psychological Well-Being in Later Life. *Journal of Aging and Health, 75*(2), 1–25.

Cohen, A. B., Pierce, J. D., Chambers, J., Meade, R., Gorvine, B. J., & Koenig, H. G. (2005). Intrinsic and extrinsic religiosity, belief in the afterlife, death anxiety, and life satisfaction in young Catholics and Protestants. *Journal of Research in Personality, 39*, 307-324.

Counted, V., Possamai, A., McAuliffe, C., & Meade, T. (2018). Attachment to australia, attachment to god, and quality of life outcomes among african Christian diasporas in new south wales: A cross-sectional study. *Journal of Spirituality in Mental Health.* Advance online publication.

Diner, Ed., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality ,culture, and subjective well-being: emotional and cognitive evalution of life. *Annual Review of Psychology, 54,* 403-425.

Ellison, C. G. (1994); Religious involvement and subjective well-being. *Journal of health and social behavior, 32,* 80 – 99.

Ellison, C. G., Bradshaw, M., Flannelly, K. J. Galek, K. C. (2014). Prayer, Attachment to God, and Symptoms of Anxiety-Related Disorders among U.S. Adults. *Journal of Spirituality in Mental Health, 75*(2), 208-233.

Emmons, R. A. (2000). Is spirituality an intelligence? Motivation, cognition, & the psychology of ultimate concern. *International Journal for the Psychology of Religion*, *10*(1), 3-26.

Gharabi, B., Ahmadvand, A., Akbari Dehghani, A., & Zanvariyan, S. (2008). Investigating the relationship between mental health with internal and external religions in Kashan city. *Quarterly Journal of Psychology of Tabriz University, 3*(10), 61-84. (persian)

Ghobari Bonab, B., RafiKhah, M., & Mohajerani, M. (2013). The relationship between attachment to God and perceived social support with post traumatic development in mothers of children with physical inferiority. *Journal of Psychological Achievements, 4*(1), 1-14. (Persian)

Hasrings, M. (2012). *The relationship between attachment to adults, attachment to God, and satisfaction with life*. For degree of doctor of Philosophy. the University of Missour.

Joseph, S., Linley, P. A., Harwood, J., Lewis, C. A., & McCollam, P. (2004). Rapid assessment of well-being: The Short Depression-Happiness Scale (SDHS). *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 77*, 463-478.

Joules, S. (2007). *The Mediating role of god attachment between religiosity and spirituality and psychological adjustment in young adults***.** Presented in partial fulfillment of the requirements for the Degree Doctor of Philosophy in the Graduate School of the Ohio State University.

Kate, J., Koster, W., Waal, J. (2017). The Effect of religiosity on life satisfaction in a secularized context: Assessing the relevance of believing and belonging. *Review of Religious Research, 59,* 135–155.

Murphy, P. E., Ciarrocchi, J. W., Piedmont, R. L., Cheston, S., Peyrot, M., & Fitchett, G. (2000). The relation of religious belief and practices, depression, and hopelessness in persons with clinical depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 68*, 1102-1106.

Poon Zahl, B., & Gibson, N. J. S. (2012). God representations, attachment to god, and satisfaction with life: A comparison of doctrinal and experiential representations of God in christian young adults. *The International Journal for the Psychology of Religion, 22*, 216–230.

Rowatt, W. C., & Kirkpatrick, L. A. (2002). Two dimensions of attachment to God and their relation to affect, religiosity, and personality constructs. *Journal for the Scientific Study of Religion, 41*, 637-651.

Sim, T. N., & Loh, B. S. M. (2003). Attachment to God: Measurement and dynamics. *Journal of Social and Personal Relationships, 20*, 373-389.

Steger, M. F., & Frazier, P. (2005). Meaning in life: One link in the chain from religiousness to well-being. *Journal of Counseling Psychology, 52*, 574-582.

Underwood, L. G. & Teresi, J. (2002). The Daily Spiritual Experience Scale: Development, theoretical description, reliability, exploratory factor analysis, and preliminary construct validity using health related data. *Annals of Behavioral Medicine, 24*, 22-33.

Wisie, S., Hamid, N., & Besaknejad, S. (2014). The effect of Multidimensional Islamic Approach Therapy on spiritual health and satisfaction with life of female students of Shahid Chamran University of Ahvaz. *Journal of Psychological Achievements, 4*(2), 125-144. (Persian)

Maltby, J. (1999). The internal structure of a derived, revised, and amended measure of the Religious Orientation Scale: The 'Age-Universal' I-E Scale-12. Social Behavior and Personality: An international journal, 27, 407-412.

Sheikhi, M., Houman, H. A., Ahadi, H., & Sepah Mansour, M. (2010). Modeling loneliness on the basis of spiritual wellbeing structure, self-efficacy and life satisfaction. *Journal of Psychological Researches. 2(7),* 19-32.

© 2019 The Author(s). Published by Shahid Chamran University of Ahvaz. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited